

Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlari hududiy raqslarning janr xususiyatlari

Abduzohidova Dildora Abdunabi qizi

O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi

san'atshunoslik yo'nalishi 4- kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarining hududiy raqs san'ati janr xususiyatlari, ularning shakllanish jarayoni, tarixiy ildizlari va zamonaviy ijro uslublari tahlil qilingan. Har ikki hududning raqs an'analari milliy madaniyatimizning ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Kalit so'zlar: Qashqadaryo, Surxondaryo, raqs san'ati, janr xususiyati, hududiy xususiyatlar, milliy raqslar, ritim, harakatlar.

Kirish

O'zbek raqs san'ati asrlar davomida shakllanib kelgan boy madaniy meros hisoblanadi. Xususan, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida vujudga kelgan hududiy raqslar o'ziga xos ritm, harakat va mazmun jihatidan ajralib turadi. Ushbu maqolada aynan shu hududlardagi raqslarning janr xususiyatlari, ularning kelib chiqish manbalari va bugungi kundagi holati o'rganiladi.

Asosiy qism

Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarining raqs san'ati o'ziga xosliklari bilan ajralib turadi. Ushbu hududlar folklorida ko'p asrlar davomida shakllangan turli xil raqs janrlari mavjud bo'lib, ular xalqning turmush tarzi, e'tiqodlari va qadriyatlari bilan

chambarchas bog‘liqdir. Raqslar nafaqat bayram va to‘ylar uchun, balki odamlarning kundalik hayotida ham muhim o‘rin tutadi.

Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlaridagi raqslar, bir tomondan, an‘anaviy xalq raqslaridan iborat bo‘lsa, boshqa tomondan, o‘zaro madaniyatlar aralashuvi va hududiy xususiyatlarga ega. Masalan, Surxondaryo viloyatidagi raqslar ko‘pincha janubiy hududlarning xususiyatlarini aks ettiradi, bu esa o‘ziga xos ritmik harakatlar tizimini yaqqol namoyondasi hisoblanadi. Ushbu viloyatdagi raqslar, odatda, yuqori tezlikda bajariladigan, tez burilishlar va kompleks qo‘l harakatlarini o‘z ichiga olgan janrlardandir.

Qashqadaryo viloyatida esa raqslar ko‘proq qishloq hayotining qiziqarli va jozibali elementlarini aks ettiradi. Qashqadaryodagi raqslar asosan ayollar va erkaklar o‘rtasidagi munosabatlar, mehr-oqibat va kuch-quvvatni aks ettiradi. Raqslar ko‘pincha jamoaviy ijroda bo‘lib, odamlarning bir-biriga bo‘lgan ishonchi va hurmatini o‘zida ifodalaydi. Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlaridagi raqslar o‘zining juda boy va rang-barang janr xususiyatlariga ega. Har ikki viloyat o‘zining qadimiy tarixiy merosi va madaniy o‘ziga xosliklari bilan ajralib turadi balki, xalqning kundalik hayoti va uning ijtimoiy munosabatlarini aks ettiruvchi bir vosita sifatida ham xizmat qiladi.

Surxondaryo viloyati raqs san‘ati nafaqat visual go‘zalligi bilan, balki o‘zining ifoda kuchi bilan ham ajralib turadi. Ushbu hududda raqslar ko‘pincha o‘zgacha temp va ritmik strukturalarga ega.

Qashqadaryo viloyatidagi raqslar esa ko‘proq mohirona ijro va o‘zaro muvozanatga asoslanadi. Buyerda raqslar nafaqat jismoniy ifoda, balki ichki uyg‘unlik va tinchlikni ham aks ettiradi. Raqslarning aksariyati jamoaviy ijroga yo‘naltirilgan bo‘lib, har bir ishtirokchi o‘zining mahoratini ko‘rsatishga intiladi.

Shuningdek, bu hududlardagi raqslar ko‘pincha kelin-to‘y, an‘anaviy bayramlar, yoki marosimlar doirasida ijro etiladi. Har bir raqs o‘zining maxsus ma‘nosiga ega bo‘lib, shaxsiy va jamoaviy e‘tiqodlarning yoritilishiga xizmat qiladi.

Qashqadaryo viloyatining raqs madaniyati ko‘proq erkaklar ijrosidagi jangovar harakatlarga boy bo‘lgan raqslar bilan ajralib turadi. Bunday raqslar tarixan xalqning himoya, jasorat va qudratini ifodalagan. Ayniqsa, "Katta raqs", "Bahor raqsi" kabi raqs turlari o‘zbek an‘anaviy raqs janrining yorqin namunalaridandir.

Surxondaryo viloyati raqslari esa ko‘proq yumshoq, badiiy va ramziy harakatlarga asoslangan. Bu viloyatda raqslar ko‘pincha ayollar ijrosida bo‘lib, ular nafislik, orasta kiyimlar va tantanali holatlar bilan boyitilgan. Masalan, "Boysun raqsi" Surxondaryoga xos o‘ziga xos ritm va harakatlarga ega.

Har ikki hudud raqslarining umumiy jihati shundan iboratki, ular xalqning hayot tarzi, urf-odati, qadriyatlari bilan chambarchas bog‘langan. Raqslar orqali xalq o‘zining his-tuyg‘ularini, quvonch va g‘amlarini ifoda etadi.

Shuningdek, bu raqslarda milliy cholg‘u asboblari – doira, surnay, karnay keng qo‘llanilib, ular harakatlar mazmunini yanada kuchaytirgan. Raqschilarning liboslari ham hududga xos milliy naqshlar va bezaklar bilan ajralib turadi.

Xulosa

Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarining hududiy raqslari o‘zbek xalqining madaniy va estetik qarashlarini aks ettiruvchi muhim san‘at turlaridan biridir. Ushbu raqslarning janr xususiyatlarini o‘rganish nafaqat san‘atshunoslik uchun, balki yosh avlodga milliy merosni yetkazish nuqtai nazaridan ham muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jo'rayev A. O'zbek raqslari tarixi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018.
2. Karimova D. Hududiy raqs janrlari. – Buxoro: Istiqlol, 2020.
3. Mahmudov N. O'zbek raqs san'atida urf-odatlar. – Samarqand, 2019.
4. www.uzraqs.uz – O'zbek raqslariga oid veb manbalar.